

“Det hade ju varit värre om det var gris”

– en jämförande studie om matreglerna inom
islam

Av: Taaba Afshar
Handledare: Jenny Berglund

Förord

Jag vill passa på och tacka min familj och mina vänner som har stöttat mig under uppsatsens gång och på olika sätt erbjudit mig sin hjälp. Utan er hade jag inte haft hälften av de informanter som ställde upp.

Därefter vill jag tacka Mohammed, Leyla, Sara, Yasmine, Iman, Essia, Anna och Emma för er tid och medverkan. Utan er hade den här uppsatsen inte funnits.

Sist, men definitivt inte minst vill jag rikta ett stort tack till min handledare Jenny Berglund för *all* den hjälp och stöd jag har fått när jag har varit osäker. Utan dig hade den här uppsatsen inte varit lika bra.

Sammanfattning/Abstract

Den här uppsatsen grundas på intervjuer med nio olika muslimer som praktiserar olika i frågan om matregler. Uppsatsens syfte är öka att förståelsen för de skillnader som finns vad gäller hur muslimer förhåller sig till sin religions matregler. Fokus har legat på alkohol- och grisförbudet.

Resultatet har analyserats utifrån Anthony Giddens socialisationsteori samt diskuterats i förhållande till tidigare islamforskares förklaringar till dessa förbud. Resultatet visar att informanterna förhåller sig olika till alkohol och grisförbudet och att det framförallt beror på huruvida de har socialiserats in i att inte äta eller dricka de livsmedel, som uppsatsen behandlar, under sin barndom.

Nyckelord: muslimer, matregler, alkohol, griskött, förbud och socialisation

Innehållsförteckning

FÖRORD	2
1. INLEDNING	5
2. SYFTE	7
3. FRÅGESTÄLLNINGAR	7
4. DISPOSITION	7
5. MATERIAL OCH METOD	8
5.1. AVGRÄNSNING	9
6. URVAL	11
6.1. PROCEDUR	11
6.2. INFORMANTERNA	12
7. TEORI	14
7.1. KRITIKEN MOT SOCIALISATIONSTEORIN	16
8. TIDIGARE FORSKNING	17
8.1. VAD ÄR <i>HALAL</i> ?	19
9. FÖRKLARINGAR TILL MUSLIMSKA MATREGLER	20
10. UNDERSÖKNING	24
11. ANALYS	31
12. AVSLUTANDE DEL	34
12.1. SLUTSATS	34
12.2. VIDARE FORSKNING	34
13. REFERENSER	35
13.1. TRYCKTA KÄLLOR	35
13.2. OTRYCKTA KÄLLOR	36
13.2.1. Elektroniska källor	36
13.3. INTERVJUER	37
13.3.1. Muntliga intervjuer	37
13.3.2. Elektroniska intervjuer	37
14. BILAGA A: INTERVJUMALL	38

1. Inledning

Visste du att islam räknas som den näst största religionen? Inte bara i Sverige utan i hela världen (Tahire Kocturk 2002). Även om islam är en alldeles egen religion med sina miljontals anhängare bygger den som så många andra religiösa åskådningar på någon tidigare tradition. Det är därför inte förvånande att det finns många likheter bland de abrahamitiska religionerna. Ett tema vad gäller de här likheterna handlar om de matföreskrifter som kan återfinnas bland alla tre, även om det ser olika ut inom varje religion.

De religiösa samfund som har någon form av teologiskt motiverad tolkning om vad som är tillåtet eller inte tillåtet att äta är många (Ingvar Svanberg 2008, s. 366). Ofta är det så att när man pratar om ett visst religiöst samfund så kan människor allmänt *tro* att de vet vad samfundet står för eller vilka regler dess anhängare följer men så behöver det inte vara (Malcolm Hamilton 1998, s. 245). Vad gäller islam som är den religion som kommer att behandlas i den här uppsatsen, är det kanske många som vet att ordet muslim betyder ”en som underkastar sig Gud” (John Esposito 2001, s. 49). Förvisso översätts termen muslim med den som underkastar sig själv men islam ser olika ut beroende på vilken etnisk eller religiös inriktning den troende har. ”Bilderna av muslimen som en religiös robot styrd av Koranen är långt ifrån verklighet” (Pernilla Ouis 2008, s. 236). Dessutom existerar det en intern debatt inom de muslimska grupperna kring vem, eller om det finns någon, som har rätten att definiera vad islam är eller vad det står för.

Mycket av det som står skrivet i Koranen återfinns i Bibeln och därför är det inte förvånande att judar, kristna och muslimer har liknande matregler. Både i Koranen och i Gamla Testamentet kan man exempelvis läsa om det förbjudna grisköttet, och även om Gamla Testamentet brukar kopplas till judendomen kan man hitta kristna grupper som väljer att inte äta griskött (Tahire Kocturk och Statens Livsmedelsverk) medan muslimska kineser har tonat ner förbudet och valt att äta det eftersom att det har spelat en viktig roll i deras kosthållning (Jan Hjärpe 2004, s. 36).

Islam består, i likhet med sina systerreligioner av en ”geografisk och kulturell mångfald” (Hjärpe 2004, s. 24) som bidrar till att det finns spridda tolkningar om vad eller vilken som är den rätta tolkningen. Det kommer vi att märka under den här uppsatsen.

Det finns stora skillnader inom en religion och som blivande lärare är det viktigt för mig att veta om den mångfald som finns och hur olika individer resonerar för att komma fram till sina beslut. Det är även viktigt att jag både förstår men också att jag visar på denna mångfald i min lärarroll för att undvika onödiga stereotypiseringar i klassrummet som kan leda till fördomar. I den nya kursplanen för religionskunskap betonas det att dagens samhälle präglas av mångfald och att religionskunskapen har en viktig roll då dess syfte, bland annat, är att skapa ömsesidig förståelse människor emellan. Utöver det ska elever uppmärksamma ”hur människor inom olika religiösa traditioner lever med, och uttrycker, sin religion och tro på olika sätt” (LGR11) – något som den här uppsatsen är ett exempel på.

2. Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att genom intervjuer med 9 muslimer ta reda på hur matregler som finns inom islam efterföljs av muslimer i dagens Sverige och hur informanterna resonerar kring sin egen praktik. Utöver detta är syftet också att få större förståelse för de skillnader som finns bland muslimer men också att försöka komma underfund med vad det finns för bakomliggande orsaker till att man väljer att avstå eller inte avstå från vissa livsmedel.

3. Frågeställningar

Under uppsatsens gång använder jag mig av nedanstående frågor för att lättare svara på mitt syfte;

- Vad finns det för förklaringar till de matregler som finns?
- Varför följs de inte åt på samma sätt av alla informanter?

4. Disposition

Den här uppsatsen består av tre inledande rubriker där jag beskriver syftet och fastställer de frågeställningar som ska behandlas. Fortsättningen av den här uppsatsen består av ett metod- och ett urvalsavsnitt där metoden och materialet presenteras och urvalet reflekteras över och ett teoriavsnitt utifrån vilken jag ska analysera mitt resultat. Innan själva undersökningen sammanställs tas den tidigare forskningen upp och efter undersökningen analyserar jag resultatet med hjälp av teorin. Avslutningsvis finns det förslag på vidare forskning.

5. Material och metod

Materialet till den här uppsatsen består både av en litteraturstudie men också av intervjuer med nio muslimer som tycker och praktiserar olika i frågan om hur muslimer i Sverige ska förhålla sig till de matregler jag lyfter upp.

Mitt huvudsakliga syfte med intervjuerna var att få olika infallsvinklar till hur man tänker kring de matregler som finns. Som Olav Hammer och Jesper Sørensen skriver i boken *Religion i människors medvetanden och samhällen* verkar det vara en allmän uppfattning att medlemmarna i ett trossamfund ”bör vara överens om vissa trossatser” (2010, s. 12).

Anledningen till valet av mina informanter var att lyfta fram de olikheter som finns vad gäller praktik inom det muslimska samfundet generellt samt förstå de olika argument som lyfts fram i förhållande till deras olika förhållningssätt. I och med att jag ville få en större förståelse för frågan ansåg jag att semistrukturerade kvalitativa intervjuer var det tillvägagångssätt som passade mitt syfte allra bäst då själva ”syftet med de kvalitativa intervjuerna främst är att förstå” (Anna Davidsson Bremborg 2008, s. 69). Fördelen med den semistrukturerade intervjumodellen är att jag på förhand har några bestämda teman eller frågor som jag ska behandla, men att utrymme ändå ges för eventuella följdfrågor eller teman som dyker upp under intervjuens gång. En annan fördel med den kvalitativa intervjun är att både informanten men också intervjuaren hjälps åt att skapa ett samtal (Patel och Davidson 2011, s. 82).

Nackdelen med kvalitativa intervjuer är att det är svårt att dra några generella slutsatser med de svar man får just på grund av att intervjuaren inte har tid att genomföra alltför många intervjuer. Dessutom tar kvalitativa intervjuer mycket mer tid att utföra då man ska räkna med att hitta tid för intervjun, genomföra den, transkribera den samt analysera slutmaterialet (Bill Gillham 2008, s. 114).

Själva intervjuerna genomfördes på olika platser runtom i Stockholm och för att informanterna skulle känna sig bekväma i miljön fick var och en bestämma vart vi skulle ses. Caféter, bibliotek eller informantens eget hem föll ofta valet på. I samband med varje intervju frågade jag informanten om denne samtyckte till att intervjun spelades in för mitt eget minnes skull. För de allra flesta informanter var detta inga problem men några få verkade känna sig obekväma med bandspelaren och kändes mer avslappnade och pratvilliga när den väl var

avstängd. Av principiella och etiska skäl kan jag som forskare inte ljuga, eller gömma, bandspelaren – även om den hämmar informanternas svar (Gillham 2008, s. 30f). En av informanterna som åt griskött och drack alkohol bad uttryckligen att hon inte ville bli inspelad och det respekterade jag. Samtliga inspelade intervjuer blev transkriberade från tal till text så fort som möjligt. I transkriberingen har jag valt att rätta språkfel och lämna ute det som är irrelevant för undersökningen så att fokus kunde läggas på det som var viktigast (Gillham 2008, s. 169f).

En av intervjuerna utfördes per telefon då informanten bor i en annan stad och det var det bästa alternativet för henne. Som Gillham skriver är telefonintervjuer den mest uppskattade distansmetoden som ger informanter möjlighet att vara reaktiv och förklara sig relativt snabbt vid eventuella missförstånd. Som alla andra intervjuformer finns det självfallet nackdelar med den här metoden också. Gillham menar på att den största nackdelen med en telefonintervju är att de detaljer man får vid en vanlig intervju, i form av ansiktsuttryck och andra gester, uteblir. En intervju utförd per telefon kräver också större koncentration eftersom att informanten och intervjuaren bara har den muntliga kommunikationen och inte den fysiska (Gillham 2008, s. 144). Det finns även andra störningsfaktorer såsom dålig mottaning, otydlighet och risk för missförstånd men trots nämnda nackdelar var den här metoden den bäst lämpade distansmetoden för min uppsats och informant.

5.1. Avgränsning

Min studie baseras på hur nio olika muslimer förhåller sig till de matregler jag tar upp. Jag är medveten om att det inte går att dra några generella slutsatser med den här lilla urvalsgruppen och de svar jag får är individuella och att ingen av informanterna kan representera vad alla muslimer med samma etniska bakgrund tycker. Dock hindrar detta inte mig ifrån att upptäcka eventuella mönster samt att förstå hur muslimer kan resonera kring matregler.

Det finns fler matföreskrifter inom islam än vad som kommer att tas upp i den här uppsatsen. Till exempel finns det regleringar kring vilka havsdjur som är tillåtna eller inte tillåtna att äta, hur djur ska slaktas eller om de regleringar som anger vad gravida eller menstruerande får eller inte får göra när det kommer till mat (Svanberg 2008, s. 366). I den här uppsatsen har jag

däremot koncentrerat mig på skillnaden som finns kring frågan om förtäringen av alkohol samt griskött och vad *halal* har för betydelse för informanterna.

Det var ett medvetet val att själv välja ut muslimer som är av olika åsikter i frågan, till exempel såväl muslimer som äter och inte äter griskött men också som dricker och inte dricker alkohol men som också är olika vad gäller kön, etnisk bakgrund och ålder.

6. Urval

Det finns många sätt att definiera vem som är muslim. Göran Larsson och Åke Sander listar i sin bok *”Islam and Muslims in Sweden”* fyra kategorier av vem som kan räknas som muslim. I den här uppsatsen utgår jag ifrån att den som själv kallar sig muslim också *är* muslim – något som den muslimske debattören Tariq Ramadan håller med mig om. Han anser att åtskillnaden mellan ”äkta” och ”oäkta” islamiska blandningar är totalt meningslös (2004, s. 198). Enligt honom har vi den klara principen att:

...var och en som identifierar sig som muslim har rätt att betraktas som muslim och har rätt att uttrycka en åsikt oavsett om åsikten omfattas av en majoritet eller en minoritet
(Ramadan 2004, s. 198)

6.1. Procedur

För att få tag på informanter började jag sökandet genom att vända mig till mina vänner och bekanta efter de muslimer som passade in på mitt arbete. Innan skrivprocessen startade hade jag en teori om att det inte skulle bli svårt att hitta muslimer med olika etnisk tillhörighet som enbart dricker alkohol samt de som avstår från både alkohol och fläskkött. Däremot trodde jag att det skulle bli svårare att få tag på muslimer som både dricker alkohol och äter fläskkött, vilket också var fallet.

Jag tror inte att svårigheten med att hitta muslimer som äter griskött och dricker alkohol ligger i att det inte finns så många som gör det – något jag ofta fick höra under tiden jag letade efter informanter, snarare är det så att det är många som tillhör den kategorin men som inte vill ställa upp på intervjuer. Det är intressant att fundera på varför det i sådana fall ser ut som det gör och om det beror på – som några av informanterna säger – att gris är värre att bryta mot än alkohol.

6.2. Informanterna

Informanterna i den här uppsatsen består således av nio muslimer som bor på olika platser i och runt Stockholm. Informanterna kommer geografiskt från olika länder men vilken inriktning inom islam de tillhör har inte varit av betydelse för uppsatsen. Pia Karlsson Minganti skriver i sin avhandling *Muslima* att det inte är möjligt för henne att i förväg veta hur avhandlingen kommer att uppfattas eller användas av olika läsare, vaken nu eller i framtiden (2008, s. 36) och med hennes ord i bakhuvudet har jag valt att anonymisera informanterna – även om några av de inte önskade det. Därför används det bara fingerade namn i uppsatsen, under intervjuerna samt i transkriberingen.

Iman är en man på 20 år vars mamma är svensk och pappa gambian. Han är född i Sverige och pendlar mellan att bo med sina föräldrar. I dagsläget är han arbetssökande.

Essia är en tjej på 16 år som också är född i Sverige, men har föräldrar som är födda i Tunisien. Hon bor med sina båda föräldrar och studerar i dagsläget det första året på ett samhällsvetenskapligt program.

Emma är en tjej på 19 år och är också född i Sverige. Hon nämner att båda hennes föräldrar är kurder från Turkiet och i dagsläget studerar hon det sista året på det naturvetenskapliga programmet.

Leyla är en kvinna som är 43 år. Hon är också född i Sverige men har föräldrar som kommer från Turkiet. Hon bor tillsammans med sin man och sina två barn.

Yasmine är en tjej på 15 år vars pappa kommer från Egypten och mamma från Sverige. I dagsläget går hon i högstadiet och pendlar mellan att bo med sina båda föräldrar.

Sara är en kvinna på 53 år som är född i Iran. Hon flyttade till Sverige för 26 år sen och jobbar i dagsläget i en kiosk. Sara bor tillsammans med sin man och sin son.

Mohammed är en 36årig man som jobbar inom kakelbranschen. Han är född i Afghanistan men flyttade till Sverige för 12 år sen. Mohammed bor med sin familj bestående en fru och två små barn.

Nadja är en kvinna på 20 år som kommer från Armenien. Hon flyttade till Sverige när hon var 8 år gammal och pluggar i dagsläget på högskolenivå. Hon bor tillsammans med sina föräldrar.

Emma är en kvinna på 25 år som bor tillsammans med sin man och två små barn. Hon flyttade till Sverige från Azerbajdzjan år 2004 och studerar i dagsläget lingvistik på högskolenivå.

7. Teori

Den teoretiska referensramen kring vilken jag senare analyserar mitt material utifrån kommer att primärt utgå ifrån den socialisationsteori som Inger Furseth och Pål Repstad slår ett slag för i sin bok *Religionssociologi – en introduktion* samt Anthony Giddens *Sociology*.

Den grundläggande tanken inom socialisationsteorin är att människor tänker och agerar på förutbestämda sätt då vi har växt upp med förväntningar och därmed också vant oss vid dem. Sociologen Anthony Giddens menar att socialisationen består av två generella stadier (2007, s. 164).

Religionspsykologerna Antoon Geels och Owe Wikström hävdar att det första stadiet kallas för det primära stadiet eller den primära socialisationen och sker under barndomen och det andra stadiet, eller den sekundära socialisationen, pågår till stor i vuxen ålder (2012, s. 64). Giddens å andra sidan menar att den primära socialisationen sker under barnets första år i livet och är den mest intensiva fasen när det kommer till ”kulturell inläring” (2007, s. 165). Det finns skilda tolkningar mellan religionspsykologerna och religionssociologerna vad gäller tiden för den sekundära socialisationen men även här använder jag mig fortsättningsvis av Giddens.

Under den primära socialisationen spelar familjen en mycket viktig roll. Man kan ju förstå att barn har en stor inlärningskapacitet under den här perioden; både vad gäller språkinläringen och sådana grundläggande beteendemönster som ligger till grund för den senare inläringen (Giddens 2007, s. 165).

Som Furseth och Repstad skriver blir den här socialisationen mycket effektiv när barn lär sig saker av sina föräldrar baserat på hur de agerar i olika situationer och inte bara utifrån vad de säger (2008, s. 155). Om en förälder till exempel spenderar mycket tid med att tala om dåliga effekter av exempelvis alkohol och hur alkoholen påverkar kroppens olika organ, men i själva verket dricker själv får barnet inte någon ”farlig” bild av alkohol – med tanke på att dennes förälder dricker.

Som jag nämnde tidigare skriver Geels och Wikström att den sekundära socialisationen sker under vuxen ålder medan Giddens påpekar att den pågår under den senare delen av

barndomen, ungdomstiden samt under den tidiga vuxenåldern. Om det under den primära socialisationen var föräldrar och familj som var viktigast är det under den sekundära socialisationen andra faktorer som påverkar istället. Skolan, vännerna, media, andra institutioner såsom exempelvis kollegor på jobbet, är några exempel på faktorer som influerar under den sekundära socialisationen (2007, s. 165). Vidare skriver Giddens att det är de sociala samspelet i sådana sammanhang som medverkar till att individen tar del av de normerande värderingar och åsikter som skapar mönster i kulturen och i samhället.

Med tanke på att barn spenderar så mycket tid med sina vänner och jämnåriga utanför hemmet, exempelvis i skolan och på fritids är de därför avgörande för varandras socialisation. Giddens lyfter fram den här socialisationen och menar att dess betydelse har reducerats i förhållande till familjens (2007, s. 166).

Furseth och Repstad framhåller också att sanktioner kan användas som verktyg för att göra socialisationen effektivare (2008, s. 155). De nämner att sanktionen kan vara negativa eller positiva och därmed ses som straff eller belöning på huruvida man rättar sig efter normerna eller låter bli. Giddens sammanfattar sanktioner som följande:

En sanktion omfattar varje reaktion från andra personers sida på hur en individ eller en grupp beter sig, något som syftar till att säkerställa att en given norm efterlevs. Sanktionerna kan vara positiva (det vill säga belöningar...) eller negativa (straff för beteenden som inte överensstämmer med normerna).

(Giddens 2007, s.586)

I min uppsats kommer jag framförallt att använda mig av Giddens teori för att i analysen se om informanternas svar kan förstås i förhållande till familjens socialisering och de matvanor informanterna har. Furseth och Repstad är dock också relevanta för uppsatsen eftersom att de lyfter upp kritiken mot socialisationsteorin samt styrker Giddens teori med egna exempel.

7.1. Kritiken mot socialisationsteorin

Precis som alla andra teorier har kritiserade sidor går det även att hitta förbehåll mot socialisationsteorin. Furseth och Repstad väljer att lyfta fram den kritik som sociologen Dennis Wrong har framfört. Hans kritik består av en varning i att man ska tillämpa socialisationsteorin med försiktighet då den ger en ”översocialiserad” bild av människan. Han menar att det går att få vidare förklaringar till att en människa reagerar och handlar som han eller hon gör (Furseth och Repstad 2008, s. 157).

Sedan finns det en annan idé som är viktig inom socialisationsteorin. Enligt den beror det konformitet som finns i en grupp eller i en familj på socialisering av värderingar och normer – man verkar inte räkna med att likformighet också kan bero på till exempel tvång. Även den delen av sociologin som påpekar att människor handlar på ett visst sätt för att det förväntas av dem blir kritiserat. Kritikerna menar att det perspektivet är alldeles för förutbestämt. En persons åsikter och handlingar baseras inte enbart på andra människors förväntningar, även om förväntningar kanske spelar någon roll. Vidare skriver Furseth och Repstad att trots den kritik som har nämnts är socialisationsteorin en teori som förklarar religiositet på många plan, däribland på familjenivå (2008, s. 158).

8. Tidigare forskning

Den tidigare forskningen vad gäller islam och de frågor som på olika sätt berör denna religion är ganska omfattande. Det finns flera svenska forskare som har studerat frågor gällande muslimsk praktik i Sverige. Jan Hjärpe, Göran Larsson och Jenny Berglund bara för att nämna några som jag har refererat till i den här uppsatsen.

I Koranen står det om de matrestriktioner som reglerar vad som är tillåtet, och inte tillåtet, att äta, men varje muslim har ett eget ansvar att bestämma i vilken grad hon vill följa restriktionen (Roald 2005, s. 156). Hjärpe skriver att människor överlag gärna vill veta den rationella anledningen bakom ett förbud för att sedan se om de kan tillämpa den anledningen på andra fall. Till exempel kan skälet till vinförbudet i Koranen vara att vinet är berusande – ”och då kan det tillämpas analogt på andra berusningsmedel, alkohol och droger, allt som förvirrar förståndet” (2005, s. 147). Både alkohol- och grisförbudet går längre tillbaka än islams stiftelse.

Med tanke på att religion och mat är nära förknippat och att det i stort sett alla religioner finns någon form av kostföreskrifter kan man hitta forskning om de matregler som finns inom islam. Den forskning som finns berör egentligen inte den mångfald som existerar i hur individer väljer att förhålla sig till de matregler som finns inom religionen (Svanberg 2008; Ouis 2008). Tariq Ramadan påtalar att människan är fri och att hon har valmöjligheter. ”Hon bör veta att det som är förbjudet av Gud är skadligt för henne, eftersom det gäller en föreskrift från Gud, som vet bäst” (Ramadan 2004, s. 70).

Inom den muslimska rättvetenskapen, *fiqh*, har det utvecklats en skala med vilken graden av olika handlingar bedöms, den gäller också olika typer av mat;

1. *Fard*: Obligatoriskt, det vill säga att handlingen är plikt
2. *Mandub*: Rekommenderad
3. *Mubah*: Indifferent (men tillåtlig)
4. *Makruh*: Klandervärd (ogillad, men tillåtlig)
5. *Haram*: Förbjudet

De första fyra kategorierna faller under kategorin *halal*, tillåtet, medan den sista är förbjuden. (Roald 2005, s. 110; Ramadan 2004, s. 70). De ovan nämnda kategorierna är väsentliga att

lyfta fram eftersom att det finns liknande graderingar när det handlar om olika slags mat. Dessutom nämner Jan Hjärpe att mat som hamnar under den femte kategorin, otillåten, anses som oren. Exempel på oren föda för muslimer är gris och alkohol, fast Jan Hjärpe själv väljer att nämna alla de otillåtna tingen som står med i Koranen.

Något som visar att det finns ett bredare intresse hos allmänheten vad gäller dessa frågor är att tidskriften *Time* samt den brittiska *The Economist* har berört dessa frågor. Carla Power, skribent på *Time Magazine*, berör *halal*frågan i en artikel och påpekar att *halal* inte är något som enbart handlar om mat. Hon lyfter fram en fråga som jag kommer att diskutera senare i den här uppsatsen, nämligen ”vad är *halal*?”. Artiklarna i *The Economist* lyfter också fram att alkoholkonsumtionen har ökat i muslimska majoritetsländer.

Det gemensamma för de forskare, debattörer, och journalister som har närmat sig detta fält om matföreskrifter är att de i de flesta fallen endast *nämner* vilka matreglerna är – och i vissa fall skriver man kort att muslimer följer de reglerna på olika sätt. Men man går inte längre in på djupet än så och därför är min forskning relevant för detta fält. Den här uppsatsen kan väcka en större medvetenhet om området och samtidigt öppna nya infallsvinklar, teorier och idéer för kommande studenter och är samtidigt viktigt för mig som blivande lärare att känna till.

I en artikel från 1970 i tidskriften *Agricultural History* med titeln ”Aspects of the pig” diskuterar Merrill Bennett, precis som titeln säger, olika aspekter av grisfrågan och hon är en av dem få som debatterar kring några olika förklaringar till varför grisen skulle kunna vara förbjudet. Många av artiklarna som diskuterar islam och mat koncentrerar sig just på frågan kring gris.

Yusuf al-Qaradawi, en muslimsk lärd har i inledningen till sin bok *The lawful and the prohibited in islam* skrivit att han har blivit ombedd att delta i ett akademiskt projekt där han ska skriva en bok, som när den översätts till engelska ska dels vara lättläst samt lärorik, både för muslimer och för de som är intresserade av islam. Bokens andra kapitel *The halal and the haram in the private life of a muslim* ger sig i kast med att lyfta upp de frågor som en muslim kan tänkas ställas inför. Ett avsnitt om matföreskrifter är därför ett faktum.

I avsnittet om berusningsmedel nämner al-Qaradawi att det finns logiska förklaringar till varför alkohol och droger är förbjudna, men det intressanta är att när han beskriver förbudet med griskött skriver han följande:

Scientific research has also shown that pork carries a deadly parasite (trichina), among others and perhaps science may discover in the future what will shed more light on the wisdom of this prohibition
(2006, s. 44)

Han verkar mena att om det finns en vetenskaplig förklaring till varför förbudet finns så är det en bra förklaring, något som jag kommer att ta upp i analysen.

8.1. Vad är *halal*?

Halal är det arabiska ordet för tillåten (Jenny Berglund och Simon Sorgenfrei 2009, s. 168; Roald 2005, s. 304) men är mera kopplad till den rituella slaktmetod som finns föreskrivet inom islam (Roald 2005, s. 156). Den här metoden innebär att djuret avlivs genom att halspulsådren skärs av vilket ger maximal blodavtappning (Hjärpe 2004, s. 35) och är förbjuden i Sverige, Norge och Schweiz men däremot kan muslimer som bor i dessa länder importera kött från länder som tillåter *halalslakt* – exempelvis Tyckland eller Danmark (2004, s. 35). När Ramadan har förklarat att *halal* betyder tillåtet skriver han ”I sitt sökande efter ett levnadssätt som är *halal*...” (2004, s. 71). Han menar att det handlar om ett levnadssätt – inte bara om vad som är tillåtet att äta.

Carla Power skriver att de som definierar *halal*marknaden som en fråga om enbart kött går miste om mycket. Hon menar att den marknaden inrymmer bilar, möbler, smink och mycket annat (20090615). Det finns diskussioner inom det muslimska samfundet om vad som ska räknas som *halal* vad gäller mat. Vissa menar att *halal* måste vara ekologiskt och närproducerat medan andra muslimer undviker de livsmedel som hamnar under kategorin *haram* och håller sig till det som är *halal*stämplat (Leah Koenig 2008, s. 81-82).

9. Förklaringar till muslimska matregler

Det finns olika sätt att gå tillväga för att förklara varför förbuden finns. Nedan ska jag redogöra för tre förklaringar som kommer att finnas i den här uppsatsen. Den första är teologiskt, det vill säga att Gud helt enkelt har förbjudit något i den heliga skriften. Ett annat sätt att förklara förbuden på är genom naturvetenskapen. Då är det medicinska förklaringar som exempelvis bakteriesmitta i grisköttet som lyfts fram. Det tredje sättet att förklara förbuden på är genom sociologi – att man har socialiserats in i förbuden utan att ha tänkt på det eller ifrågasatt det.

Som jag tidigare har nämnt finns det fler matregler eller föreskrifter inom islam än vad denna uppsats kommer att behandla. I den senaste översättningen av Koranens budskap, översatt av Mohammed Knut Bernström kan vi i tredje noten i sura fem läsa att det som har förbjudits vad gäller mat är:

3. Förbjudet för er är kött av självdöda djur och blod och svinkött och sådant [kött] som har slaktats i ett annat namn än Guds; [vidare kött av] djur som strypts eller kvävts eller dödats genom ett hårt slag eller [som] fallit utför ett stup eller stångats ihjäl eller rivits av ett rovdjur – om ni inte har slaktat djuret på föreskrivet sätt [medan det var vid liv] – och djur som slaktats på hedniska offeraltare

Ur Koranens Budskap 5:3

Det är omöjligt att gå tillbaka i tiden till då förbudet instiftades för att ta reda på dess orsak, men det hindrar ingen från att försöka komma med förklaringar. När Suzanne Haneef, en muslimsk konvertit, ska förklara varför förbudet ser ut som det gör börjar hon med att nämna att samma förbud uppenbarades för judarna och för de kristna. Därefter nämner hon att grisar är de smutsigaste djuren som finns då de äter av alla slags smuts och att den smutsen blir en del av deras kroppar. Dessutom bär grisar på den dödliga parasitsjukdomen trikinos (1996, s. 187). Liknande argument var också det vanligaste svaret bland informanterna som inte åt gris.

Professor Richard Lobban Jr. tar i sin artikel ”Pigs and their prohibition” upp tre anledningar till det förbjudna grisköttet. Han föreslår att förbudet kan vara ett försök till att inge disciplin och gemenskap bland den religiösa gruppen. Han menar att det också kan vara ett försök till att visa på motsatta krafter av gott/ont och rätt/fel så att vanliga människor får en grad av

gudomlig vägledning i sina liv. Sedan nämner Lobban att det finns en annan enkel förklaring till förbudet – som ofta ges av muslimer - nämligen att Gud har uppenbarat det för sina profeter och vidare diskussion i frågan är varken behövd eller uppmuntrad (1994, s. 58). När Svanberg tar upp detta ämne landar han ungefär där Lobban gör. Enligt Svanberg menar troende att skälet till avståndstagandet är att Gud har upplyst människorna om förbuden genom de heliga skrifterna. Han skriver att det finns en strävan till att försöka hitta skäl som är rationella, till exempel att det skulle handla om någon parasitrisk eller kännedom om andra hygieniska risker (2008, s. 367). Även Hjärpe diskuterar frågan om matreglernas befintlighet och påtalar att det är vanligt att de lärda inom en religiös tradition funderar över Guds intention med reglerna. Själva Koranen ger inte någon förklaring till förbuden och därför funderar människan kring vad de rationella skälen till förbuden skulle kunna vara. Hjärpe menar att människor idag kräver andra, mer rationella förklaringar till reglerna än att Gud helt enkelt ska ha förbjudit det (2004, s. 40). Andra spekulationer om förbudens härkomst är att grisen ska ha varit helig vid någon tidpunkt och att man därför förbjöd dess användning (Bennett 1970, s. 229). När Haneef, som själv konverterade till islam, ska ange legitima skäl till förbuden börjar hon och avslutar med att tala om att Skaparen har kunskap om det skadliga i grisköttet som människan, med sin begränsade perception och kunskap, aldrig någonsin kommer att förstå (1996, s. 39).

Förbudet mot alkohol står skrivet för sig själv i sura 2:219, 4:43 och 5:90-91. Första gången det nämns i Koranen kan vi läsa att:

219. DE FRÅGADE dig om rusdrycker och spel om pengar
Säg: ”Det ligger svår synd i bådadera men [också] något som
kan vara människan till nytta. Det onda de medför är dock
större än den nytta den kan ge

Ur Koranens Budskap 2:219

En annan passage som berättar om berusningen men som omnämns på olika sätt bland två Koranöversättare. Det är samma vers som har översatts på skilda sätt. Mohammed Knut Bernström översätter suran som:

43. TROENDE! Gå inte till bön om ni befinner er i ömtöcknat
tillstånd, [utan vänta] till dess ni vet vad ni säger.

Ur Koranens Budskap 4:43

I notkommentaren till den versen skriver Bernström att ”i ömtöcknat tillstånd” innebar ett första steg mot det som senare blev ett totalförbud vad gäller all berusningsmedel. I Karl Vilhelm Zetterstéens översättning står det däremot:

46. I, som tron, kommer ej druckna till bönen, utan
först när I veten vad I sägen...

Ur Koranen 4:46

Vissa muslimer tror att alkoholen förbjöds på grund av att det orsakade problem. Oftast brukar man hänvisa till sura 5:90-91 som anses vara det fullständiga fördomandet av rusdrycker (Hjärpe 2005)

90 TROENDE! Rusdrycker och spel om pengar, alla
hedniska bruk och spådomskonst är ingenting annat
än Djävulens skamliga påfund; håll er borta från allt
sådant, för att det ska gå er väl i händer. 91. Djävulen
vill med hjälp av rusdrycker och spel om pengar fram-
kalla fiendskap och hat mellan er och få er att glömma
Gud och plikten att förrätta bönen. Vill ni inte upphöra
[med allt detta]?

Ur Koranens Budskap 5:90-91

De ovan nämnda verserna lyfter fram frågan om huruvida de ska tolkas som att alla berusningsmedel, narkotika inräknat, är förbjudet eller om det snarare handlar om råd och varningar (Hjärpe 2005, s. 118).

Många källor skriver om att alkoholen har sitt ursprung i det som vi idag känner som Mellanöstern och att vin fanns på Muhammeds tid i Mecka – som en handelsvara. Därför var inte alkoholkonsumtion uttryckligen förbjudet från början utan det skedde allt eftersom tiden gick (Esposito 2001, s. 116). Kocturk skriver att vin är det enda som nämns i Koranen som något förbjudet eftersom att det påverkar sinnet medan profeten ska ha varnat för alla sinneförvirrande substanser i flera haditer (2002, s. 139). I notkommentaren till sura 16:67 skriver Bernström att det arabiska ordet vin generellt brukar översättas till rusdryck på svenska och därför finns det skilda tolkningar på huruvida det är vin som är förbjudet eller alkohol, öl och andra former av sprit också (Louis Evan Grivetti 1978, s. 175).

Ordet alkohol kommer från arabiskans al-kohl (*The Economist* 20120818). Al-kohl, som på den tiden bestod av etanol och antimon, ska ha funnits under antiken och användes då som ögonsmink i pulveriserad form. Inom alkemin, som utvecklades i den muslimska världen, fick al-kohl betydelsen ”fint pulver” (Hjärpe 2004, s. 38) och när den nådde de lärda i medeltidens Europa hade alkohol fått innebörden ”den finaste, mest eteriska delen av ett ämne” (Hjärpe 2004, s. 38).

Alkoholförsäljningen i den muslimska världen har ökat med 72% mellan år 2001 och 2011. Med stor sannolikhet är det inte enbart icke-muslimer som står för denna ökning (*The Economist* 20130817).

10. Undersökning

Som vi såg i kapitlet ovan finns det olika förklaringar till de muslimska matreglerna och därmed förhåller sig muslimer på olika sätt till dessa regler. Jag har grupperat mina informanter i grupper om tre i förhållande till 1) de som varken dricker alkohol eller äter griskött, 2) de som dricker alkohol och avstår från griskött, 3) de som äter griskött och dricker alkohol. Grupperingen gör det enklare för mig att senare analysera intervjuerna.

När det gäller frågan om avståndstagandet från griskött gav många av informanterna barndomsrelaterade svar.

Alltså sen jag var liten...sen jag gick på dagis sa min mamma att jag alltid skulle fråga om det var griskött. Så det blev som en rutin, så jag frågade alltid.”

Intervju Essia 20130424

Pappa sa att det var *haram* att äta gris och att det är ett smutsigt djur... de rullar sig i lera och äter sopor och är orena

Intervju Yasmine 20130426

Alltså alla vet ju det, gris är ju äckligt. Eller enligt min religion så är den smutsig och därför äter jag den inte. Och det står ju så i Koranen också... man har ju lärt sig det sen man var liten

Intervju Nadja 20130429

Leyla som är 42 år idag hade svårt att komma ihåg exakt när det var som hon fick höra att hon inte skulle äta gris. Hon menar att det var många år sedan och dessutom var det inget som man pratade om högt i familjen, det är något som ”*bara kommer*”. Men hon minns att hennes föräldrar fyllde i ett papper till henne för att skolan skulle veta att hon inte åt gris, något som hon senare fyllde i till sina egna barn. Däremot nämnde hon att:

På dagis brukade man laga en speciell sak, när alla var ute på gården och lekte sådär så brukade lärarna grilla korvar till alla barnen och då hörde jag automatiskt, nej

Leyla du ska inte ta den korven, utan den andra. Ibland känner man sig konstig, alla andra äter sån men du får inte. Lärarna var noga med vad man fick och inte fick äta.

Mohammed hade också svårt att komma ihåg i vilken ålder han först hade fått höra något om grisköttet. Han mindes att han hade läst koranverserna, som nämndes tidigare, under tiden som han gick på koranskola men eftersom griskött inte fanns tillgängligt för honom i det land han växte upp i var det inget som pratades om hemma hos honom.

Sara, Emma och Anna är tre informanter som äter gris. Det som var märkbart gemensamt för dessa tre informanter var att deras uppväxt var ganska likt varandra när det kommer till religionens påverkan i deras liv. Trots ålderskillnaden var deras åsikter väldigt lika i exempelvis alkoholfrågan, där de förespråkade en måttlig konsumtion. Sara och Anna som båda är äldre än Emma påpekade att ett glas vin någon gång i veckan till maten är gott men ingen av informanterna dricker regelbundet varje vecka eller månad. Informanten Sara berättade:

Min far brukade dricka öl på helgerna med sina vänner, det här var före Khomeini, och när han kom hem tvättade han bara munnen och började be

Intervju 20130506

Det här med alkoholdrickandet har de gemensamt med de tre andra informanterna som dricker alkohol men avstår från griskött. När det emellertid kommer till ätandet av griskött var både Emma, Sara och Anna överens om att det inte fanns något i grisköttet som var skadligt eller dåligt för en. Följande citat kommer från Emma som svar på huruvida hennes föräldrar är muslimer eller inte.

De kallar sig själva för muslimer men det finns ingenting som de gör som pekar på att de är muslimer på det sättet utan alla äter liksom gris

Intervju 20130426

En annan viktig likhet mellan dessa tre informanter är att de *inte* har vuxit upp med att höra att gris är *haram*, smutsig eller att den har bakterier – till skillnad från de informanter som inte åt gris. Vid slutet av varje intervju passade jag på att fråga informanterna vad som utmärkte en

muslim och utöver det att en muslim ska vara snäll och generös och glad så var dessa informanter överens om att en muslim *bör* följa matreglerna. ”Du kan inte vara buddhist om du inte följer Buddhas lära, eller hur?” (Intervju Anna 20130508).

Yasmine reflekterade kring vilken skillnad alkohol och gris har i hennes liv. Hon ansåg att hon var uppvuxen till att varken dricka alkohol eller äta gris, men eftersom några av hennes släktingar drack alkohol var det inte ”lika farligt” (Intervju 20130426). Vidare talade hon om:

Jag är ju också uppvuxen till att inte dricka alkohol men ingen i min familj äter gris. Själv skulle jag kunna äta gris om jag ville, det skulle inte vara några problem för min mamma [som inte är muslim] men jag föredrar inte det för att jag ser grisen som ett äckligt orent djur. Och det skulle kännas konstigt för jag har inte ätit gris under hela mitt liv, det skulle inte gå att börja göra det nu. Men om jag hade växt upp med att jag fortfarande skulle vara muslim men att mina föräldrar åt gris så skulle jag nog också göra det. Men nu är det så att jag blivit lärd att inte äta gris, plus att jag inte vill det själv.

Intervju 20130426 [förf. anm.]

Essia, som själv avstår från alkohol, minns inte hur gammal hon var - men att hon flera gånger fått höra att hon inte ska dricka alkohol eftersom att religionen förbjuder det. Hon berättade att hon sett hur folk har blivit påverkade av alkohol och det har varit avskäckande för henne:

Pappas två kompisar dricker och de brukar göra det på nyår då vi alla träffas och de vet att min mamma är väldigt religiös så de blir lite rädda typ när hon är där... och du vet när jag var liten så firade vi alltid nyår med de [pappas kompisar] och då var de berusade och jag tror att det är därifrån min rädsla kom. För alltså jag såg hur de blev, de var inte sig själva för det är ju pappas bästa vänner så jag kommer ju ihåg hur de brukar vara

Intervju Essia 20130424

Informanten Iman blev praktiserande muslim för snart ett år sen och valde att i samband med det följa de matregler som nämns i den här uppsatsen. Han säger att han är född muslim men har bott större delen av sitt liv med sin mamma – som inte är muslim och de levde inte utefter några matregler. Iman menar att han nu har hittat tillbaka till sin religion och att han följer reglerna för att Gud vet vad som är bra eller dåligt för honom (Intervju 20130425). Tidigare

drack han både alkohol och åt gris, men berättade att han nu hade kommit fram till att han skulle avstå från det själv men också att han avstod på grund av teologiska förklaringar.

Jag tror på Gud. Gud är mäktig, Gud är liksom allt så därför vet han självklart vad som är bra eller vad som är dåligt för mig. Men så måste jag tänka logiskt också, till exempel när kommer till alkohol. Hur ser det ut, vad gör jag när jag dricker ...vad gör alkohol för skada i ett samhälle, vad händer med familjen om till exempel en av föräldrarna börjar dricka, vad händer när folk kör bil fulla och såna här grejer. Och det är ju samma sak med alla andra droger också. När det kommer till gris så har jag ändå ätit det. Tidigare tänkte jag inte ens på det som en synd men för typ ett, två år sen när jag åt gris så tänkte jag att det var en synd och att jag egentligen inte ska äta det. alltså jag tänkte nog som... Vi har ju vissa muslimer, de gör allt annat men de äter inte gris. Då kan många utifrån tänka jamen snälla, ska du göra allting men en liten grisbit ska du dö av? Jag tänkte tvärtom; om jag ändå skulle göra massa knasgrejer kan jag lika gärna äta gris också. Lite dåligt tänkt men det blev så. När jag sen började praktisera islam slutade jag äta gris men så har jag kollat upp det och det finns massa undersökningar om att det finns mycket sjukdomar man kan få av att äta gris och det anses vara ett ganska smutsigt djur. Det kan nog ganska många hålla med om...Många säger ja men det står i Koranen att det är alkohol man inte får dricka, röka [knark] står det ingenting om

Intervju Iman 20130425 [förf. anm.]

De informanter som hade valt att inte äta gris såg till att aktivt avstå från det men trots det hade många av de någon gång råkat äta gris ändå.

Jag gick i trean och vi hade julbord i skolan och när de kom med maten frågade jag mattanten om revbensspjäll var nötkött för jag visste inte, jag hade ingen kunskap om det. Det var ju en rutin att jag alltid skulle fråga men jag var ändå lite tveksam så jag frågade en gång till och hon sa att det var kött så jag tog och la massor på min tallrik och satt där och åt och tyckte att det var jättegott och jag åt och åt och åt. Sen när jag kom hem var jag jätteglad att jag hade testat på något nytt och så satt vi vid middagsbordet och jag berättade för mina föräldrar att jag hade smakat något nytt. De blev förvånade och berättade att det var fläsk och jag blev så chockad. Jag började gråta för det kändes som om jag hade gjort något fel, verkligen fel. Jag fick skuld känslor över det men mamma

blev inte värsta arg. Hon sa att det var okej, jag visste ju inte. Hon sa att Gud skulle förlåta mig och massor med tröstande grejer... min bror satt och retade mig och ba ha ha du åt det, du åt det som om det vore värsta grejen och jag satt där och grät och min pappa sa åt min bror att sluta medan min mama tröstade mig

Intervju Essia 20130424

Med tanke på att Essia tyckte att revbensspjället smakade gott frågade jag henne om hon hade ätit det någon gång igen men den här enda gången hon hade råkat hade nästan blivit som en trauma och hon påpekade att hon aldrig skulle äta det igen. Även Leyla berättade om en gång hon hade råkat äta gris.

Det var nyårsafton för 6 år sen, och vi skulle äta mat ute och på något sätt blev det fel. Kanske var det vi som hade beställt fel eller så var det servitrisen som gjorde fel, jag vet inte. Vi var runt sex personer, och det var gäster från Turkiet där också och vi alla som hade fått gris märkte det nästan samtidigt. Vi avbeställde maten när vi förstod vi ville inte beställa något annat heller. Jag blev ledsen för att hela kvällen blev förstörd och vi blev arga på servitrisen som tog beställningen därför att vi hade sagt att vi inte skulle ha någon gris och så var det bacon runt köttet. Så ja, jag glömmer aldrig den kvällen

Leyla 20130426

Även Yasmine som är femton år hade råkat äta ärtsoppa som innehöll gris när hon var på besök hemma hos sin ateistiske morfar. När hon hade kommit hem igen berättade hon för sin muslimske pappa vad som hade hänt. ”Min pappa blev mest irriterad och arg på min morfar. Han blev inte arg på mig alls” (Intervju 20130416).

Nadja har aldrig råkat äta griskött men hon fick höra att hon inte skulle äta det i samband med att hennes familj flyttade till Sverige. däremot har hon ätit godis som innehållit gelatin och det gjorde henne så pass ledsen att hon började gråta.

Alltså här i Sverige har jag ju alltid fått mat i skolan så jag tror att mina föräldrar var rädda att jag kanske skulle äta av det och därför förklarade de för mig att det är äckligt när jag var ganska liten.

Ibland kan jag skoja med min farmor när vi är ute och handlar genom att ge henne en sån där fryst påse med typ revbensspjäll och när jag säger att det är gris så kan hon börja svära och bli arg och så slänger hon ifrån sig

påsen så fort som möjligt
Intervju Nadja 20130429

Emma å andra sidan har aldrig hört något om några matregleringar.

Jag har aldrig hört av mina föräldrar att jag ska avstå från något. Vi är liksom inte så religiösa i min familj... Det enda jag har förstått om varför man inte ska äta griskött är att köttet ska vara smutsigt eller någonting och då var det inte mina föräldrar som sa de utan min moster religiösa man.

Vi har aldrig haft sådär det här är *halal*, det här är *haram* hemma hos mig, inte när jag var barn och det är inget vi har nu heller, i min egen familj. All mat finns på bordet och om man inte gillar det kan man äta något annat

Intervju Sara 20130506

Anna kommer i likhet med Sara och Emma inte ihåg att hon ska ha hört huruvida grisköttet ska vara förbjudet eller något annat om *haram* och *halal*. Det är inte heller någonting som hon kommer att sitta och prata om med sina barn. Anna tycker inte att man ska blanda religionen i samhällslivet eller att barn ska avstå från vissa typer av kött bara för att deras föräldrar säger att det står så i Koranen (Intervju Anna 20130508).

Alltså jag kommer inte ihåg att vi ska ha sagt något särskilt om alkohol så. Utan att det har varit mer typ ... alltså att man tar förgivitt att alkohol ska man inte dricka. Jag tror att min mamma en gång sa Nadja du vet väl att vi inte dricker alkohol för att det är förbjudet? Men jag kan inte komma ihåg så jättemycket om det. Alltså både gris och alkohol är ju förbjudet för oss men jag tror att mina föräldrar inte tänkte på att alkohol var nånting de skulle förbjuda när jag var åtta år du vet. Gris har ju varit något jag hört sen jag var så gammal

Av alla nio informanter var Mohammed den enda som ständigt tänkte på att köttet som han köpte skulle vara *halalslaktat*, både om han åt ute på restaurang och köpte hem något. Essia och Nadja åt enbart *halalslaktat* hemma då det var deras föräldrar som ansvarade för inköp – men till skillnad från Mohammed var det ingenting de frågade efter när de gick ut. Däremot la Essia till:

I skolan finns det ju inte...eller vi vet ju att det inte är *halalkött* och man får lite ångest över det ibland men man äter det ändå. Det finns vegetariskt så vi har ju alternativ och man kan välja att inte välja de ”rätta alternativen”

Intervju 20130424

Essia menar att det vegetariska vore ett bättre alternativ mot det kött som hon blir serverad i skolan. När Svanberg nämner *halal* menar han att det vanligtvis brukar handla om tillåten föda (2008, s. 367). Men som jag nämnde inledningsvis betyder *halal* bara tillåten och gäller därför inte enbart mat.

11. Analys

Det gemensamma för Essia, Nadja och Yasmine är att de är uppväxta i Sverige och alla tre kommer tydligt ihåg att de flera gånger under sin barndom fått höra att de ska avstå från griskött på grund av att det är ett smutsigt djur. Socialisationsteorin är tydlig med att den starkaste socialisationen, också kallad den primära socialisationen sker under barndomen – något som dessa tre informanter bekräftade. Även Leyla och Mohammed kunde komma ihåg att de någon gång fått höra om att grisköttet var förbjudet – även om de inte kom ihåg den exakta åldern de fick höra det. Samma teori stämmer på Sara, Emma och Anna som *inte* har fått höra att de ska avstå från gris och därför äter det. Som Emma påpekade och de andra två instämde i med andra ord – att hon ibland kunde bli frågad om hur det kommer sig att hon åt gris och svarade ”men jag är uppvuxen såhär, jag vet inget bättre” (20130426). Iman åt också gris under sin barndom – något som han inte gör idag. Han talade om att han aldrig hade haft några matregler i sin familj och nu när han har blivit äldre valde han självvalt att avstå från både griskött och alkohol. Därmed har han inte socialiserats in i något – möjligtvis kan man säga att han, precis som Sara, Emma och Anna, inte blivit socialiserad in i några matregler från sin barndom.

Många av mina informanter som avstod från griskött gjorde det därför att de på ett eller annat sätt växt upp med det. Anledningen till att de har fått höra om grisköttet vid den unga åldern kan mycket väl vara att det finns tillgängligt överallt. Det är också den tillgängligheten som är skillnaden mellan alkohol och gris. När det kommer till alkoholförbudet skiljer sig inte muslimer från andra ungdomar, oberoende av religion. Alkohol finns inte tillgängligt förrän 18årsåldern enligt lag, sedan finns det ju ungdomar som får tag på alkohol innan de har uppnått den åldern men för Nadjas föräldrar, som själva inte dricker och har en negativ inställning till alkohol finns den inte tillgänglig som för de myndiga ungdomar vars föräldrar dricker ibland. Nadja kände att hennes föräldrar nästan hade tagit förgivet att hon redan visste att alkohol var förbjudet men också att hon inte skulle dricka. Enligt vad hon kommer ihåg har hennes föräldrar nämnt förbudet mot alkohol flyktigt en gång och därför har hon, i likhet med Yasmine, inte samma bild av att alkoholen skulle vara äcklig eller oren.

Intervjuerna visade att många informanter resonerade utifrån ett rationellt och delvis naturvetenskapligt perspektiv även om det teologiska också spelade roll. Påståenden såsom ”det finns mycket sjukdomar man kan få av griskött” eller ”grisen är ju inte ren” eller att den

äter sopor och är allmänt oren är typiska för den rationella och delvis naturvetenskapliga förståelsehorisonten. Deras svar har liksom al-Qaradawis förklaring till förbudet en naturvetenskaplig karaktär eftersom de hänvisar till sjukdomar och vetenskap.

Mohammed och Leyla, som är några år äldre än majoriteten av informanterna och som båda avstår från gris, hade inte reflekterat kring matreglerna – speciellt inte kring förbudet mot gris – till skillnad från den yngre generationen som gjort det i större bemärkelse. Detta märks av den yngre generationens funderingar kring de rationella och till karaktären naturvetenskapliga förklaringarna.

Det problematiska med den yngre generationens önskan om att få förbuden rationaliserade genom naturvetenskapen är att om förbuden inte stämmer överens med naturvetenskapen blir inte de teologiska förklaringarna något bindande och därmed riskerar den teologiska auktoriteten att bli ifrågasatt.

De informanter som inte äter griskött kunde komma ihåg att första gången de hörde något om det var de mycket unga. Yasmine, som är den yngsta av mina informanter och som avstår från gris, bekräftar socialisationsteorin och styrker familjens betydelse genom att säga att om hennes föräldrar åt gris skulle hon också göra. Däremot talar hon om att hon också är uppvuxen till att inte dricka alkohol heller men då det är något som finns i hennes närmaste omgivning, bland vänner och vissa släktingar, verkar hon inte ha en lika förbjuden bild av det som av griskött.

Just på grund av att vissa informanter har socialiserats in i att inte äta gris och flera gånger under den primära socialisationen fått höra att grisen är äcklig, smutsig etc. blir de ganska förfärade om de råkar äta griskött ändå. Ramadan, som jag citerade innan, beskrev att människor har ett eget val när det gäller huruvida de väljer att avstå från något eller inte. De av informanterna som hade råkat äta griskött ansåg nog att det var deras eget ansvar att hålla koll på vad de åt och blev därför ledsna över att råka bryta ett förbud som de tror på.

Imans förhållningssätt om att människan har ett fritt val stämmer överens med hur Ramadan resonerar om detta. Iman menar att många muslimer lurar sig själva genom att säga att det är skillnad på alkohol och droger, därför att det enligt honom inte är någon skillnad på att röka någon typ av drog eller bli full på att dricka alkohol. Han nämnde att det skulle krocka på

massa olika sätt om han skulle röka på morgonen och be en timme senare. I det här fallet menar han att alkohol och knark samma berusande effekt och ska därför ses som något lika förbjudet. Men huruvida man avstod eller inte från det som omnämns som förbjudet i Koranen hade ingen betydelse i om informanterna såg sig själva som muslimer.

12. Avslutande del

12.1. Slutsats

Den här uppsatsen må ha baserats på kvalitativa intervjuer men det är viktigt att komma ihåg att det handlar om *nio* intervjuer. De här nio muslimerna kan med andra ord inte representera vad islam står för, eller hur man *bör* följa matreglerna. Det de däremot visar är att vi kan hitta personer i olika åldrar som bryr sig i olika grad om matföreskrifterna samt att vi kan förstå dessa olikheter utifrån deras olika bakgrund, det vill säga utifrån hur de under sin primära och sekundära socialisationsperiod kommit i kontakt med dessa livsmedel. Det viktigaste som resultatet visade är just att informanterna praktiserade matfrågan på olika sätt – men de alla såg sig själv som muslimer vilket visar på den mångfald och olikhet som finns bland muslimer. Det har därför varit mycket bra för mig som blivande lärare att studera den här frågan närmare.

12.2. Vidare forskning

Det hade säkert varit intressant att ändra gruppen informanter till att bara innehålla ungdomar och äldre eller unga tjejer och killar för att se på eventuella skillnader i deras synsätt. Likväl hade det varit intressant att fokusera på en etnisk grupp.

En annan infallsvinkel som hade varit spännande att forska kring är om skillnaderna mellan sunniter och shiiter är anmärkningsvärda. Anne-Sofie Roald skriver nämligen i boken ”*Islam. Historia, tro och nytolkning*” att shiamuslimer har strängare matregler än sunnimuslimer och det vore inte bara intressant att se i vad mån det stämmer utan varför det i sådana fall ser ut som det gör (2005, s.157). En annan möjlig utgångspunkt är att analysera om/vilken roll media har när vad gäller socialisationen kring matregler. I den här uppsatsen har jag inte haft utrymme att behandla dessa frågor men jag hoppas att någon annan kommer att göra det i en framtida uppsats.

13. Referenser

13.1. Tryckta källor

- al-Qaradawi, Yusuf (2006) *The lawful and the prohibited in islam*. (Översatt av Hammad, Zaki Ahmad) New Delhi: Kitab Bhavan
- Berglund, Jenny och Sorgenfrei, Simon (2009) *Ramadan: en svensk tradition*. Lund: Arcus
- Bernström, Knut Mohammed (2002) *Koranens budskap*. Stockholm: Proprius
- Esposito, John (2001) *Islam: den raka vägen*. (Översatt av Torhell, Sven Erik) Lund: Studentlitteratur
- Furseth, Pål och Repstad, Inger (2005) *Religionssociologi*. (Översatt av Nordli, Harald) Malmö: Liber
- Geels, Antoon och Wikström, Owe (2012) *Den religiösa människan*. Stockholm: Natur och Kultur
- Giddens, Anthony (2003) *Sociologi*. (Översatt av Nilsson, Björn) Lund: Studentlitteratur
- Gillham, Bill (2008) *Forskningsintervjun: tekniker och genomförande*. Lund: Studentlitteratur
- Hamilton, Malcolm (1998) *Sociology and the world's religions*. Basingstoke: Macmillan
- Hammer, Olav och Sørensen, Jesper (2010) *Religion i människors medvetanden och samhällen*. Lund: Studentlitteratur
- Hjärpe, Jan (red.) (2004) *99 frågor om islam*. Stockholm: Leopard
- Hjärpe, Jan (2005) *Sharia*. Stockholm: Norstedt
- Karlsson, Minganti Pia (2007) *Muslima*. Stockholm: Carlsson
- Koçturk, O. Tahire och Statens livsmedelsverk (1993) *Invandrarnas matkulturer*. Stockholm: Socialstyrelsen
- Larsson, Göran och Sander, Åke (2007) *Islam and muslims in Sweden*. Berlin: Lit. cop.
- Ouis, Pernilla (2008) *Islam; i Religion i Sverige*; Ingvar Svanberg och David Westerlund (red.) Stockholm: Dialogos
- Patel, Runa och Davidson, Bo (2011) *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur

Ramadan, Tariq (2004) *Att vara europeisk muslim*. (Översatt av Lång, Öjevind) Furulund: Alhambra

Roald, Anne Sofie (2005) *Islam: historia, tro, nytolkning*. (Översatt av Brogren, Margareta) Stockholm: Natur och Kultur

Svanberg, Ingvar (2008) Kost; i *Religion i Sverige*; Svanberg, Ingvar och Westerlund, David (red.) Stockholm: Dialogos

Zetterstéen, Karl Vilhelm (2003) *Koranen*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

13.2. Otryckta källor

13.2.1. Elektroniska källor

Bremborg, Davdsson Anna (2008) Intervjuer; i *Människor och makter 2:0*; Svensson, Jonas och Arvidsson, Stefan (red.)

Bennett, K. Merrill. 1970. Aspects of the pig. *Agricultural history*. Vol. 44 (2): 223-236

Grivetti, Evan Louis. 1978. Culture, diet and nutrition: selected themes and topics. *BioScience, cultural food patterns and nutrition*. Vol. 28 (3): 171-177

Koçturk, O. Tahire. 2002. Food rules in the Koran. *Scandinavian journal of nutrition*. Vol. 46 (3): 137-139

Koenig, Leah. 2008. Reaping the faith. *Gastronomica: The journal of food and culture*. Vol. 8 (1): 80-84

Lgr 11. 2011. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket.

Lobban, A. Richard. 1994. Pigs and their prohibition. *International journal of Middle East studies*. Vol. 26 (1): 57-75

Power, Carla. 2009. Buying muslim. *Time*. 15 juni.
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1902837,00.html> (Hämtad 20130418)

The Economist online. 2012. Tequila ummah. Alcohol in the muslim world. *The Economist*. 17 augusti.
<http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2012/08/daily-chart-2> (Hämtad 20130408)

13.3. Intervjuer

13.3.1. Muntliga intervjuer

Intervju med Essia, 20130424

Intervju med Iman, 20130425

Intervju med Yasmine, 20130426

Intervju med Leyla, 20130426

Intervju med Emma, 20130426

Intervju med Nadja, 20130429

Intervju med Mohammed, 20130505

Intervju med Anna, 20130508

13.3.2 Elektroniska intervjuer

Intervju med Sara, per telefon, 20130506

14. Bilaga A: Intervjumall

- Informantens bakgrund
 - Ålder, kön, etnicitet...
- Vad har du för inställning till mat överlag? Sådant du gillar/ogillar?
- Vad är din inställning till alkohol? Andra berusningsmedel?
- Avstår du från något livsmedel? → Vad? Varför?
- Har du kommit fram till den/de här regler/na själv?
- Har vuxna i din omgivning talat om vad som är tillåtet/ej tillåtet att äta?
- Vad fick du då lära dig om matförbudet?
 - På vilket sätt har de "lärt" dig det?
 - När har de lärt dig det – minns du hur gammal du var när du fick höra det första gången?
- Har du folk i din omgivning som följer samma/andra matförbud?
- Har du stött på problem på något sätt i och med att du avstår/inte avstår från X?
- Har du ändå ätit/råkat äta av sådant som varit förbjudet? → t.ex. i skolan?
 - Hur kändes det?
 - Berättade du om det för någon – föräldrar, vänner? → Hur reagerade de?
- Hur länge har du varit muslim?
 - Hurdan är en muslim enligt dig?
- Var har du lärt dig om islam? Vad har du läst själv om islam – Koranen?